

Անի Թորոսյան

*Եվրոպական կրթական տարածաշրջանային
ակադեմիայի հայցորդ*

Կայուն զարգացումը ժամանակի հրամայականն է ու պարտադիր պահանջը: Այն նոր մտածելակերպ է՝ որը ենթադրում է տնտեսական, սոցիալական, մշակութային, էկոլոգիական և քաղաքական ոլորտների ներդաշնակություն: Աներկբայորեն կարելի է փաստել, որ այս ներդաշնակության մեջ կարևորագույն ռեսուրս է մշակույթը:

Մշակույթն այսօր ընկալվում է որպես հոգևոր, նյութական, մտավոր և զգացմունքային հատկանիշների ամբողջություն, որն հատուկ է յուրաքանչյուր հասարակությանը, սոցիալական խմբի և անհատի: Մշակույթի նման ընկալումը ուղղակի և անուղղակի կերպով պայմանավորում է նաև մարդկանց միջև փոխհարաբերությունների բնույթը, փոխհամագործակցության շրջանակները, մրցակցությունը և փոխազդեցությունները: Ուստի և տրամաբանորեն, հարց է ծագում. համարվում է արդյո՞ք մշակույթը «զարգացման» տարր, նպատակամետ գործոն՝ որնիր դրսևորման ամենաբազմազան ձևերով հանդերձ պայմանավորում է առաջընթաց և ներդաշնակ զարգացումներ: Այո, 21-րդ դարասկզբին մշակույթը յուրաքանչյուր երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ամենակարևոր հիմնասյուններից մեկն է: Այն ներագրում է մարդկային քաղաքակրթության զարգացման վրա ամենատարբեր ձևերով՝ համարվելով վերջինիս նպատակը և միջոցը:

Բանալի բառեր. մշակույթ, կայուն զարգացում, մշակութային կապիտալ, նորտնտեսություն, գլոբալ հիմնախնդիրներ:

Կայուն զարգացումը ժամանակի հրամայականն է ու պարտադիր պահանջը: Այն նոր մտածելակերպ է՝ որը ենթադրում է տնտեսական, սոցիալական, մշակութային, էկոլոգիական և քաղաքական ոլորտների ներդաշնակություն: Աներկբայորեն կարելի է փաստել, որ այս ներդաշնակության մեջ մշակույթը կարևորագույն ռեսուրս է:

Մշակույթն այսօր ընկալվում է որպես հոգևոր, նյութական, մտավոր և զգացմունքային հաստիքների ամբողջություն, որն հատուկ է յուրաքանչյուր հասարակությանը, սոցիալական խմբի և անհատի: Մշակույթի նման ընկալումն ուղղակի և անուղղակի կերպով պայմանավորում է նաև մարդկանց միջև փոխհարաբերությունների բնույթը, փոխհամագործակցության շրջանակները, մրցակցության խորությունն ու ուղղվածությունը և անշուշտ՝ բազմաշերտ փոխազդեցությունները: Ուստի և տրամաբանորեն, հարց է ծագում. Համարվում է արդյոք մշակույթը «գարգացման» տարր, նպատակամետ գործոն՝ որն իր դրսևորման ամենաբազմազան ձևերով հանդերձ մարդկային քաղաքակրթության մեջ պայմանավորում է առաջընթաց և ներդաշնակ զարգացումներ: Այո, 21-րդ դարակգրին մշակույթը յուրաքանչյուր երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ամենակարևոր հիմնասյուներից մեկն է: Այն ներագրում է մարդկային քաղաքակրթության զարգացման վրա ամենատարբեր ձևերով՝ համարվելով վերջինիս զարգացման նպատակը և միջոցը:

Այս է պատճառը, որ ժամանակակից մարդկային քաղաքակրթությունն արդեն մի քանի տասնամյակ է, ինչ կուտակված էկոլոգիական, տնտեսական, սոցիալական և մշակութային հիմնախնդիրների սրման խառնարանում ընտրության առջև է կանգնած: Մարդկությանն սպառնացող գլոբալ հիմնախնդիրները, զարգացած ու զարգացող երկրների միջև ավելի ու ավելի խորացող անհամամասնությունները շարունակում են սպառնալ ողջ մարդկությանը և նրան շրջապատող գլոբալ միջավայրի ներդաշնակ զարգացմանը: Մտահոգիչն այն է, որ երրորդ հազարամյակն իր զարգացման ներկա միտումներով «սպառնում է» մարդկանց նորմալ, ներդաշնակ կենսագործունեությանը: Իհարկե, մարդկային քաղաքակրթությունը բազմիցս ապրել է գլոբալ ճգնաժամային իրավիճակներ և ինչպես վկայում է համաշխարհային տնտեսության զարգացման անցած ուղին, դրանք հաղթահարվել են ամենատարբեր հեղափոխություններով՝ սկսած արդյունաբերական հեղաշրջումից մինչև վերջին տեխնոլոգիական հեղաշրջումները: Նմանօրինակ քայլ է կատարվում նաև մեր օրերում՝ ի դեմս կայուն զարգացման գործընթացի: Կայուն զարգացման գործընթացն անշուշտ ուղի է, որն առավել դյուրին է դարձնում երկրի ինտեգրումն համաշխարհային տնտեսական առաջընթացին, նպաստում է լոկալ և գլոբալ տնտեսական դաշտում խնդիրների առավել արդյունավետ լուծման ուղիների բացահայտմանն ու դրանց ներդրմանը: Կայուն զարգացումը գիտական կատեգորիա է, որում արտացոլվում են բավականաչափ բարդ երևույթներ և գործընթացներ: «Կայուն զարգացում» հասկացությունն ի սկզբանե ընկալվում էր առավելապես էկոլոգիական հիմնախնդիրների տեսանկյունից: Մակայն, այսօր այն ենթադրում է մարդկային քաղաքակրթության զարգացման նոր փուլ. որը հիմնված է վերջինիս պատմականորեն ձևավորված չափորոշիչներում (տնտեսական, քաղաքական, էկոլոգիական, մշակութային և այլն) տեղի ունեցող արմատական փոփոխությունների վրա:

Այսպիսով, «կայուն զարգացում»-ը համարվում է բարդ և բազմագործոն երևույթ, որն հիմնականում դրսևորվում է որպես.

- գլոբալ համամարդկային արժեքների ձևավորում
- բացարձակապես ներդաշնակ և հավասարակշռված զարգացում
- փաստացի զարգացում
- եկամուտների բաշխման անհավասարության նվազեցում
- պետական ինվեստիցիաների խթանում մշակութային կապիտալում, հատկապես առողջապահության, կրթության ոլորտներում
- որոշումների կայացման առավել արդյունավետ մեխանիզմների ձևավորում, որը ոչ միայն խթանում է բազմակարծությունը, այլ նաև հաշվի է առնում երկրի մշակութային ավանդույթները և պատմական փորձը:

Այս է պատճառը, որ 21-րդ դարում կայուն զարգացումը հասարակության զարգացման այլընտրանքային ուղի է, նպատակ: Համաշխարհային տնտեսության ներկա կերպափոխումները, որոնց նյութական հիմքը արտադրության տեխնոլոգիական եղանակների հերթափոխումն է, տնտեսության սոցիալականացումը, էկոլոգիականացումը, մարդասիրությունը, պահանջում են նոր տնտեսական հայեցակարգեր և պարադիգմեր: Եվ միանգամայն օրինաչափորեն, միջազգային տնտեսական կազմակերպությունները, պետություններն առայժմ խնդրո առարկայի լավագույն լուծման ուղին համարում են պաշտոնապես ընդունված մի դոկտրին՝ այն է՝ կայուն զարգացման տեսությունը: Կայուն զարգացումն այսօր ասոցացվում է պետությունների, ժողովուրդների, տնտեսա-մշակութային և պատմական պարբերաշրջանային զարգացման քաղաքակիրթ մոտեցումների հետ: Առաջին հայացքից կայուն զարգացումը մարդկային քաղաքակրթության համընդհանուր ծաղկման «վարդագույն» հնարավորությունն է՝ ի հակադրություն հասարակության տեխնոգեն զարգացման, որն ընկալվում է որպես հասարակության դանդաղ «կործանում»: Տեխնոգեն քաղաքակրթության զարգացման տեմպերն այսօր աշխարհում ստեղծել են պարադոքսալ իրավիճակ, երբ մարդկության գիտատեխնիկական ներուժն իր գործադրման շրջանակներով գրեթե սահմաններ չի ճանաչում և մյուս կողմից այս համատեքստում անհանգստացնող է ցանկացած երկրի տնտեսական անվտանգության ապահովման խնդիրը՝ իր բոլոր դրսևորումներով: Սակայն, ինչպես իրավամբ նշում է Գ. Վարդանյանն իր «Գիտելիքահենք տնտեսություն. հնարավորություններ և մարտահրավերներ» գրքում՝ դիլեման լուծելի է. «Մարդկային ներուժի զարգացումը և տեխնոլոգիական առաջընթացը կարող են փոխադարձաբար ուժեղացնել միմյանց՝ ստեղծելով նպաստավոր շրջան»¹: Այս տեսանկյունից, թերևս մշակույթը, մշակութային քաղաքականությունը, մշակութային մտածելակերպը՝ մի խոսքով առավել ընդգրկուն՝ մշակութային կապիտալն այն գործիքն է, որը կայուն զարգացման շրջանակներում ի գործ է լուծել վերոնշյալ խնդիրը և փրկել մարդկային քաղաքակրթությունը վերահաս աղետից: Առաջին անգամ կայուն զարգացման մասին խոսվել է դեռևս Ստոկհոլմում 1972 թվականին՝ Շրջակա միջավայրի և զարգացման գծով

¹ Գ.Ի Վարդանյան, Գիտելիքահենք տնտեսություն. հնարավորություններ և մարտահրավերներ, Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2008. էջ 239:

միջազգային գիտաժողովում: Այնուհետև, 1987 թվականին նույն հանձնաժողովը Բրունդելենդի հաշվետվության մեջ կոնկրետացրեց «Կայուն զարգացում» եզրույթը և գիտական շրջանառության մեջ ներդրվեց հետևյալ բնորոշումը. «զարգացում, որը բավարարում է ներկայի պահանջմունքները, չխաթարելով ապագա սերունդների կարողություններն իրենց պահանջմունքները բավարարելիս»: Հետագայում, կայուն զարգացմանը նվիրված մի շարք համաշխարհային գագաթաժողովներ՝ Ռիո դե Ժանեյրո -10 (1992թ.), Յոհաննեսբուրգ (2002թ.), Հետագայում, կայուն զարգացմանը նվիրված մի շարք համաշխարհային գագաթաժողովներ՝ Ռիո դե Ժանեյրո-10 (1992թ.), Յոհաննեսբուրգ (2002թ.), Ռիո դե Ժանեյրո - 20 (2012թ.) ուրվագծվեցին կայուն զարգացման խնդիրները, խոչընդոտները, հնարավոր հեռանկարները: «Rio+20» համաժողովում քննարկվեցին 2 հիմնական հարցադրումներ.

- Ինչպե՞ս ստեղծել «Կանաչ տնտեսություն», որը կապահովի կայուն զարգացում և աղքատության հիմնախնդրի լուծում
- Ինչպե՞ս բարելավել Կայուն զարգացման միջազգային կոորդինացման շրջանակները:

Համաժողովում ընդունվել է վերջնական փաստաթուղթ՝ «Ապագան, որը մենք ցանկանում ենք» անվանումով: Փաստաթղթում նշված է. «Եթե մենք ցանկանում ենք մեր երեխաներին և թոռներին թողնել ապրելու համար ենթակա երկիր, ապա համաշխարհային աղքատության և շրջակա միջավայրի քայքայման խնդիրները պետք է լուծել հիմա»²: Այս տեսանկյունից փաստաթղթում կարևորվել են ներքոնշյալ հիմնախնդիրները.

- Այսօր աշխարհում ապրում է 7 մլրդ մարդ, իսկ 2050թ.-ին նրանց թիվը կհասնի 9 մլրդի:
- Ներկայումս աշխարհի բնակչության յուրաքանչյուր հինգերորդը (1.4 մլրդ մարդ) ապրում է 1.25 դոլար օրական կամ ավելի քիչ եկամտով:
- 0,5 մլրդ մարդ էլեկտրաէներգիայից չի կարող օգտվել:
- 2,5 մլրդ մարդ չունեն սահմանափակ:
- 1 մլրդ մարդ սոված է ամեն օր:
- Շարունակվում են մեծանալ ջերմոցային գազերի արտանետումները և դրա պատճառով կենդանական աշխարհի 1/3-ը վտանգված է և գտնվում է ոչնչացման եզրին, եթե չկարողանանք կանգնեցնել կլիմայի փոփոխությունները³:

Տարեցտարի մարդկանց քանակը ավելանում է և դրա հետ մեկտեղ աճում է սպառվող բնական ռեսուրսների նկատմամբ պահանջարկը, մեծանում են նաև բոլոր երկրներում մարդկանց եկամուտների միջև տարբերությունները: Իսկ կայուն զարգացումը ենթադրում է արժանապատիվ կենսամակարդակի

² <https://sustainabledevelopment.un.org/rio20> (03.05.215):

³ <https://sustainabledevelopment.un.org/rio20> (03.05.215):

ապահովում երկրագնդի բնակիչների համար, որի իրականացման շնորհիվ լուծում կտրվի հետևյալ հարցերին:

- Ինչպե՞ս կարելի է օգնել մարդկանց դուրս գալ աղքատությունից և ստանալ լավ աշխատանք՝ չմոռանալով շրջակա միջավայրի պաշտպանության մասին:
- Ինչպե՞ս կարելի է ապահովել մարդկանց մաքուր էներգիայով, երաշխավորելով, որ էներգիան որը արատադրվելու է չի բերի կլիմայի փոփոխության:
- Ինչպե՞ս կարելի է ապահովել բոլոր մարդկանց ջրով, ապրանքներով և համապատասխան սնունդով:
- Ինչպե՞ս կարելի է անել, որ յուրաքանչյուր մարդ ունենա արժանապատիվ կյանք:
- Ինչպե՞ս կարելի է բարելավել տրանսպորտային համակարգը, որը թույլ է տալիս մեզ հասնել այնտեղ որտեղ ցանկանում ենք առանց խցանումների և շրջակա միջավայրը աղտոտելու:
- Ինչպե՞ս կարելի է ապահովել օվկիանոսների մաքրությունը:
- Ինչպե՞ս կարելի է մարդկանց դիմացկուն դարձնել տարրերային աղետների դեմ¹:

Այս հարթությունում խթանելով կայուն տնտեսական զարգացումը նպաստավոր պայմաններ են ստեղծվում սպառման և արտադրության աճի համար, ինչն էլ կոչված է նվազեցնելու մարդկանց միջև անհավասարությունները և բարձրացնելու բնակչության կենսամակարդակը²:

Փաստաթղթում նշվում է նաև, որ նախատեսվում է կանխել հիվանդությունների տարածումը, նպաստել կանանց և տղամարդկանց միջև հավասարության նվաճմանը և մշակել այնպիսի ռազմավարություններ՝ որպեսզի ամբողջ աշխարհի երիտասարդներն ունենան աշխատանք գտնելու իրական հնարավորություն: Այս տրամաբանության ներքո արդեն Յոհաննեսբուրգում կայուն զարգացման երեք բաղադրիչներին ավելացավ ևս մեկը՝ մշակույթը: Իսկ արդեն ՅՈՒՆԵՍԿՈ-ի 2013 թվականի մայիսի 17-ին տեղի ունեցած միջազգային գիտաժողովում՝ «Մշակույթը՝ կայուն զարգացման բանալի» խորագրով հրապարակվեց Խանչժոուի դեկլարացիան, ևս մեկ անգամ կարևորելով այն հանգամանքը, որ «..մշակույթը պետք է դառնա կայուն զարգացման քաղաքականության առանցքը»: Ինչու :

Բանն այն է, որ մեր օրերում հասարակական գիտակցության մեջ տեղի ունեցող կերպափոխումներն իրենց արտացոլումն են գտնում ոչ միայն տրնտեսական, սոցիալական, այլ նաև մշակութային ոլորտներում: Հետևանքը՝ աշխարհի երկրների մեծ մասում ձևավորված նոր տիպի տնտեսությունն է՝ հետարդյունաբերական, տեղեկատվական, գիտելիքների, կամ պարզապես այսպես կոչված՝ նոր տնտեսությունը: Հետարդյունաբերական հասարակությունը

¹www.un.org/en/sustainablefuture/index.shtml (25.05.2015):

²www.un.org/disabilities/documents/rio20_outcome-document-complete.pdf (17.03.2015):

ներառում է նոր տնտեսության հիմնական գծերը, որտեղ զարգացման որոշիչ ոլորտը՝ ծառայություններն են և հիմնական գործիքը՝ գիտելիքները: Նոր տիպի տնտեսությունն իր հերթին համարվում է գերազանցապես սպասարկող, և ոչ թե արտադրող, և դրանում դեֆիցիտային ռեսուրսը որակյալ ստեղծագործ աշխատողներն են, տեղեկատվությունը, տեխնոլոգիաները, այսինքն ծանրության կենտրոնում՝ մարդն է, անհատը: Նոր տնտեսության սոցիալ-տնտեսական հայեցակարգը անհատին կամ որ նույնն է մարդկային գործոնը համարում է հասարակության վճռական ռեսուրս, գործարարության հիմնական կապիտալ, շուկայական կերպափոխումների արմատական գործոն: Եվ օրինաչափորեն, այս հարթությունում կարևորվում է մշակույթի դերը՝ որպես շուկայական միջավայրի գործոն, կազմակերպությունների ոչ նյութական ակտիվ, որպես ճյուղ՝ որտեղ արտադրվում են մշակութային ապրանքներ, որոնցով բավարարվում են բնակչության պահանջմունքները՝ մշակութային զարգացման, հանգստի կազմակերպման, կյանքի որակի ապահովման ընթացքում: Եվ միանգամայն իրատեսորեն, Խանչժոուի դեկլարացիայի դրույթներին համաձայն նախատեսվում են միջոցառումներ, որոնք կապահովեն մշակույթի էական դերակատարումը կայուն զարգացման գործընթացներում, մասնավորապես³ նախատեսվում է.

- մշակույթը ներառել զարգացմանը վերաբերող բոլոր դասընթացներում,
- մշակույթի դերի խթանում աղքատության հաղթահարման և ներառական տնտեսության ձևավորման գործում
- մշակույթի զարգացում՝ շրջակա միջավայրի կայունության պահպանման վրա ներգործելու նպատակով,
- մշակույթի միջոցով տարերային աղետների և կլիմայական փոփոխությունների նկատմամբ հարմարվողականության արմատավորում,
- մշակույթի օգտագործում՝ որպես քաղաքների կայուն զարգացման ռեսուրս,
- մշակույթի օգտագործումը՝ երկրների միջև համագործակցության նոր մոդելների ձևավորման նպատակով:

Գիտական շրջանակներում ընդունված մեկնաբանումների մեջ մշակույթն ընկալվում է որպես հոգևոր, նյութական, մտավոր և զգացմունքային հատկանիշների ամբողջություն, որն հատուկ է յուրաքանչյուր հասարակությանը: Այն իր մեջ ներառում է ոչ միայն արվեստը և գրականությունը, այլ նաև մարդկանց ապրելակերպը, մարդու հիմնական իրավունքները, ընդունված արժեքահամակարգերը, ավանդույթները, հավատալիքները և այլն: Գործնականում, մշակույթը երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ամենակակեր հիմնասյուներից է: Այն ներագրում է երկրի տնտեսական զարգացման վրա ամենատարբեր ձևերով, համարվելով զարգացման վերջնական նպատակը և

---

³http://russian.china.org.cn/china/txt/2013-05/17/content_28857841.htm (22.05.2015):

միջոցը: Մշակույթն ապահովում է անմիջական տնտեսական օգուտ՝ այն միաժամանակ զբաղվածության աղբյուր է՝ ուղղակի և անուղղակի առումներով: Մշակութային արդյունաբերությունը ստեղծում է աշխատատեղեր: Մշակույթը կարող է պոզիտիվ ազդեցություն ունենալ սոցիալական համակարգում՝ ամրապնդելով կանանց դիրքորոշումը հասարակության մեջ, կրճատելով աղքատությունը, նպաստելով սոցիալական արդարությանը: Ավելին, մշակույթի վրա կատարված ծախսերը կարելի է դիտարկել որպես ներդրումներ, որոնք փոխհատուցվում են բազմարկչի էֆեկտով: Մշակույթի նման դրսևորումը պայմանավորում է նաև մարդկանց միջև փոխհարաբերությունների բնույթը, նրանց միջև փոխհամագործակցության և փոխազդեցությունների շրջանակները: Ուստի և տրամաբանորեն, հարց է ծագում. համարվում է արդյոք մշակույթը «զարգացման» տարր, նպատակամետ գործոն՝ որն իր դրսևորման ամենաբազմազան ձևերով հանդերձ պայմանավորում է առաջընթաց և ներդաշնակ զարգացումներ: Ինչպիսիք են մշակույթի և կայուն զարգացման փոխհարաբերությունները, վերջիններիս հրամայականները մշակութային կապիտալի նկատմամբ: Ի սկզբանե կայուն զարգացման հայեցակարգը դիտվում էր շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների, առհասարակ էկոհամակարգի շահագործման տեսանկյունից: Բանն այն է, որ ի տարբերություն կապիտալի այլ ձևերի, մշակութային կապիտալն ունի առանձնահատկություններ և թերևս ամենաէականն այն է, որ մշակութային կապիտալը փոխանցվում է սերունդներին, որպես մշակութային ժառանգություն, և այն հանգամանքը, որ կայուն զարգացումն արդեն իսկ ենթադրում է հեռանկար, ապա անխուսափելիորեն այն իր մեջ պարունակում է մշակութային տարր: Օրինակ, Գառնիի հեթանոսական տաճարի կամ Մ. Սարյանի կտավների ժառանգումը սերունդներին արդեն իսկ կայուն զարգացման տարր է իր մեջ պարունակում այն պարզ և հասկանալի պատճառով, որ մշակութային արժեքները ոչ միայն չեն ամորտիզացվում, ոչ միայն դրանց վերականգնման նպատակով կատարված ներդրումները չեն անհետանում, այլ ընդհակառակը, դրանց տնտեսական հատույցը ժամանակի ընթացքում բազմապատկվում է և միանգամայն տրամաբանորեն ենթարկվում մարդկային քաղաքակրթության զարգացման տնտեսական օրինաչափություններին: Եվս մեկ անգամ կարևորենք այն հանգամանքը, որ մշակութային կապիտալը մշակութային բարիքների և ծառայությունների աղբյուր է, որից հատույցը ոչ միայն ներկայում է, այլև ապագայում: Այնքանով, որքանով մշակութային կապիտալն առանձնանում է իր յուրահատկությամբ, (մասնավորապես էական է այս պարագայում ժամանակի գործոնը), այդքանով մշակութային կապիտալի դրսևորումները կայունության համատեքստում հարկ է դիտարկել որոշակի սկզբունքներից ելնելով, մասնավորապես, ինչպես Դ. Թրոսբին է նշում, հարկավոր է պահպանել «միջսերնդային արդարության, մշակութային բազմազանության, մշակութային համակարգերին աջակցության և

այլ սկզբունքներ»⁴, որոնք կոչված են համարել կայուն զարգացումը և հետադարձ ակտիվ ներգործություն ունենալ վերջինիս ընթացքի վրա:

Այսպիսով, գլոբալացման պայմաններում առավել ցայտուն է դրսևորվում կայուն զարգացման քաղաքակրթական ասպեկտը, որի շրջանակներում մշակութային կապիտալն իր ողջ բազմազանությամբ վերածվում է մարդկային քաղաքակրթության զարգացման հիմնական և երկարաժամկետ գործոնի:

КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТЕ СТАБИЛЬНОГО РАЗВИТИЯ

Ани Торосян

Аспирант Европейской региональной академии образования

Устойчивое развитие - это веление времени и обязательное требование. Это новое мышление, предполагающее гармонию экономической, социальной, культурной, экологической и политической сфер. Можно с точностью утверждать, что важным ресурсом данной гармонии является культура.

На сегодняшний день культура воспринимается как целостность духовных, материальных, ментальных и чувствительных особенностей, свойственных каждому обществу, социальной группе и личности. Данное восприятие культуры прямым и косвенным образом обуславливает сущность взаимоотношений между людьми, сферы сотрудничества, конкуренцию и взаимодействия. Соответственно, возникает логический вопрос: считается ли культура элементом «развития», целенаправленным фактором, обуславливающим прогресс и гармоничные развития путем различных проявлений. Да, в начале 21 века культура являлась одной из важнейших опор социально-экономического развития каждой страны. Она влияла на развитие человеческой цивилизации самыми разными путями, считаясь ее целью и средством.

Ключевые слова: культура, стабильное развитие, культурный капитал, новая экономика, глобальные проблемы.

---

⁴ Д. Тросби, Экономика и культура, Москва, 2013, ст. 88-89.

CULTURE IN THE CONTEXT OF STABLE DEVELOPMENT

Ani Torosyan

Ph.D. Student at European Educational Regional Academy

Stable development is the dictates of the present time and obligatory requirement. It is a new attitude that considers the harmony of economic, social, cultural, ecological and political sphere. It can be stated firmly that the most important resource in this harmony is the culture.

Nowadays, culture is conceived as a unity of spiritual, material, mental and sensitive features that is peculiar to every society, social group and individual. Perception of culture in such a way, directly and indirectly is conditioning the essence of mutual relations between people, circles of cooperation, competition and interactions. Thus, a question arises: is culture considered as “development” element, goal-oriented factor conditioning a progress and harmonic developments by means of various ways? Yes, at the beginning of 21st century culture is one of the most important backbones of the social-economic development in every country. It has an impact on the development of human civilization in a number of ways that is reckoned as its objective and method.

Keywords: culture, stable development, cultural capital, new economics, global primal problems.